

Hubert Mazur

Księgozbiór gubernatora kieleckiego Antoniego Collona Walewskiego w świecie inwentarza z 1846 roku

---

Studia Muzealno-Historyczne 4, 161-186

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Hubert Mazur, (Archiwum Państwowe w Kielcach)

Księgozbiór gubernatora kieleckiego Antoniego Colonna Walewskiego w świetle inwentarza z 1846 roku

Książka przez stulecia swego istnienia stanowiła ważny, o ile nie najważniejszy wyznacznik poziomu kultury umysłowej jednostki i grupy społecznej. W średniowieczu posiadanie rękopisów i inkunabułów oznaczało przynależność do wąskiej grupy litterati. Także w okresie wczesnonowożytnym druki, mimo swej rosnącej masowości, wskazywały na wysoki poziom duchowy i intelektualny jej właścicieli, a nierzadko także na wysoki status społeczny. W pierwszej połowie XIX w. gromadzenie książek nadal było „wskaźnikiem ogólnego rozwoju kulturalnego i dowodem uczestnictwa we wciąż elitarniej kulturze druk”¹.

Badania nad księgozbiorami historycznymi, ze szczególnym uwzględnieniem ich zawartości służą przede wszystkim poznaniu kultury czytelniczej poszczególnych grup społecznych i ich kondycji umysłowej. Jak nieco patetycznie stwierdziła Ewa Słodkowska „ułatwiają [one] poznanie sytuacji kulturalnej narodu w przeszłości, wyjaśniają genezę faktów istniejących dziś, a więc budują pomost pomiędzy minionymi i obecnymi czasami, cementując tym samym mocniej fundamenty egzystencji narodowej z nakładanymi poprzez wieki warstwami kulturowymi”². Współcześnie zauważyć można stopniowy odwrót od tradycyjnych badań bibliologicznych na styku z historią, historią literatury „w stronę socjologii (w tym socjologii literatury), kultury, komunikacji społecznej, badań świadomości narodowej, psychologii”³. Na książkę spojrzeć można również jako na dokument kształtujący mentalność społeczną i tym sposobem rozszerzyć znacznie jej funkcje jako źródła historycznego”⁴. Zdaniem Anny Dymmel dociekania tego typu „wpisują się w badania nad kulturą materialną i życiem codziennym społeczeństwa polskiego [...] a idąc dalej [...] można stawiać pytania o modele konsumpcji, standard i styl życia wybranych grup społecznych”⁵.

Dotychczasowe badania nad prywatnymi księgozbiorami w pierwszej połowie XIX stulecia i będące ich pokłosiem publikacje dotyczą bibliotek poszcze-

- 1 A. Dymmel, *Lubelscy notariusze pierwszej połowy XIX wieku w świecie książek*, w: *Notariat na ziemiach polskich w XIX-XX. Ustawodawstwo. Edukacja. Piśmiennictwo*, red. S. Piątkowski, K. Skupiński, Radom 2006, s. 53.
- 2 E. Słodkowska, *Problemy księgoznawcze w Polsce w XIX w. (O polską bibliografię bibliologiczną za XIX w.)*, Warszawa 1973, s. 3.
- 3 M. Kocójowa, *Nowe oferty dla badań dziejów polskiej książki w okresie zaborów*, w: *Książka polska w okresie zaborów. Wybrane problemy metodologii i dydaktyki bibliologii, bibliotekoznawstwa i informatologii*, red. M. Kocójowa, Kraków 1991, s. 11.
- 4 J. Ronikier, *Metodologia historii mentalności w badaniach nad książką i czytelnictwem*, w: *Książka polska*, s. 61–74.
- 5 A. Dymmel, *Akta notarialne w badaniach bibliologa*, w: *Notariat i akta notarialne na ziemiach polskich w XIX-XX wieku*, red. S. Piątkowski, K. Skupiński, Radom 2004, s. 27.

gólnych grup społecznych i zawodowych⁶ oraz konkretnych osób⁷.

Jeśli chodzi o dzieje książki i bibliotek na Kielecczyźnie w XIX w., to wymagają one dalszych, pogłębionych studiów, zwłaszcza że, jak zauważył Czesław Erber, pierwsza połowa tegoż stulecia była okresem „tworzenia się tzw. drukarstwa rządowego, organizacji i tworzenia księgarstwa, wzmożonego zbieractwa książkowego i wielu inicjatyw mających na celu dotarcie do szerszych warstw społecznych”⁸. Szczególnie nieliczne są publikacje poświęcone księgozbiorom prywatnym. Wspomnieć tu trzeba książkę Czesława Erbera, w której osobne podrozdziały traktują o bibliotekach kapłańskich, ziemiańskich i mieszczańskich⁹. Hubert Mazur scharakteryzował wybrane księgozbiory duchowieństwa parafialnego¹⁰. Irena Jakimowicz na marginesie swej monografii zajęła się kolekcją książek Tomasza Zielińskiego¹¹. Ukazały się też dwa artykuły o księżnicach gubernatorów guberni radomskiej¹².

Celem niniejszego artykułu jest omówienie i analiza zawartości księgozbioru Antoniego Colonna Walewskiego, prezesa Komisji Województwa Krakowskiego w Kielcach (1831–1837), gubernatora krakowskiego (1837–1841), gubernatora kieleckiego (1841–1844). Zamiarem autora było odtworzenie struktury tematycznej, chronologicznej i językowej tej kolekcji. Tego typu rozważania stanowią mogą przyczynek do dalszych badań nad kulturą umysłową kieleckiej inteligencji i urzędników.

Antoni Colonna Walewski urodził się 21 stycznia 1774 r. w Tczycy jako syn Kaspra Walewskiego i Teodory z Walewskich. Walewscy to stary, szlachecki ród z Walewic pod Łowiczem na Mazowszu, którego przedstawiciele w XVIII w. osiedlili się także na Wołyniu i w Krakowskiem. Ojciec Antoniego Kasper był starostą żarnowieckim, szambelanem Stanisława Augusta Poniatowskiego oraz

-
- 6 Przykładowo: A. Moczulska, *Rola książki jako przedmiotu w domach burżuazji warszawskiej w XIX wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” (dalej: KHKM) 1979, R. 27, s. 31–43; A. Skrzypczak, *Księgozbiory lekarzy warszawskich XIX wieku jako podstawa do oceny kultury naukowej środowiska*, „Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi” 1985, t. 7, s. 115–158; R. Janiak, *Prywatne księgozbiory lubelskie w pierwszej połowie XIX w. w świetle akt notarialnych (badania sondażowe)*, „Folia Bibliologia” 1986/1987, R. 34/35, s. 29–33; J. Szocki, *Księgozbiory domowe inteligencji i ziemian w Galicji (1795–1914)*, „Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi” 1996, t. 17, s. 51–123; tenże, *Księgozbiory domowe ziemian, inteligencji i chłopów w okresie zaborów*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie”, z. 194. „Prace Bibliotekoznawcze” 1998, t. 9, s. 11–18; tenże, *Księgozbiory domowe w Galicji Wschodniej (1772–1918)*, Kraków 2001; A. Dymmel, *Księgozbiory prywatne ziemiaństwa lubelskiego w połowie XIX wieku (w świetle akt notarialnych Serafina Komwickiego)*, w: *Z książką przez wieki*, red. A. Krawczyk, Lublin 2002, s. 243–255; też, *Lubelscy notariusze...*, s. 53–61; W. Pawłowicz, *Księgozbiory kapłanów śląskich XIX i XX w.*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2005, t. 38, nr 2, s. 421–438; też, *Księgozbiory polskiego duchowieństwa katolickiego na Górnym Śląsku w XIX i XX wieku (do 1939 r.)*, Katowice 2009.
- 7 Przykładowo: J. Wojakowski, *Księgozbiory Kajetana Sapielhy (1797–1860) i Władysława Seweryna Rzewuskiego (1785–1831)*, Warszawa 1997; A. Dymmel, *Księgozbiór domowy notariusza lubelskiego Ksawerego Chełmickiego w świetle inwentarza z 1848 r.*, w: *Droga historii. Studia ofiarowane prof. J. Szymańskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. P. Dymmel, K. Skupiński, Lublin 2001, s. 383–395.
- 8 C. Erber, *Stan i perspektywy badań nad dziejami książki na Kielecczyźnie*, „Studia o książce” 1988, t. 17, s. 79–97.
- 9 Tenże, *Dzieje książki na Kielecczyźnie w latach 1795–1865*, Kielce 1996, s. 129–302.
- 10 H. Mazur, *Księgozbiory duchowieństwa parafialnego w świetle akt kontroli skarbowej przy sądach guberni radomskiej w Kielcach*, w: *Społeczeństwo i kultura w regionie świętokrzyskim w XIX i XX wieku*, red. U. Oettingen, J. Szczepański, Kielce 2009, s. 35–52.
- 11 I. Jakimowicz, *Tomasz Zieliński. Kolekcjoner i mecenas*, Wrocław 1973.
- 12 J. Staszal, *Kolekcjonerska i bibliofilska działalność Wincentego Piątkowskiego (1796–1870)*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 1970, t. 16, s. 99–136; M. Brykalska, *Księgozbiór Arkadego Toloczanowa w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego*, „Roczniki Biblioteczne” 1959, t. 3, s. 97–164.

posłem na Sejm Czteroletni. Jego majątek stanowiły Jelcza, Kowala, Zagorzany, Opatowiec, Piotrkowice, Urzuty, a od 1797 r. także Nagłowice. Antoni Colonna Walewski początkowe wykształcenie uzyskał w rodzinnym domu i w szkołach krakowskich. Następnie kształcił się w Szkole Rycerskiej w Warszawie. Po zakończeniu edukacji zaciągnął się do służby wojskowej w Regimencie Królowej Jadwigi, a następnie w brygadzie swego stryja Adama Walewskiego, z której na własne żądanie wyszedł przez rok 1794. Od 1806 r. służył w Legionach Dąbrowskiego. W nowo utworzonym księstwie Warszawskim Antoni Walewski rozpoczął karierę urzędniczą – początkowo jako komisarz na stacji pocztowej w Żarnowcu, a od 1810 r. jako podprefekt powiatu krzeszowickiego, a następnie jędrzejowskiego. Kontynuował ją w czasach Królestwa Polskiego, najpierw obejmując urząd komisarza obwodu kieleckiego (1816–1831), a w 1831 r. stanowisko prezesa Komisji Województwa Krakowskiego w Kielcach. Po przemianowaniu województwa na gubernię w 1837 r. Antoni Walewski sprawował funkcję gubernatora guberni krakowskiej z siedzibą w Kielcach. W 1841 r. jednostka ta zmieniła nazwę na gubernię kielecką, a tym samym Antoni Colonna Walewski stał się gubernatorem kieleckim. Funkcję tę pełnił do końca 1844 r., czyli do momentu likwidacji guberni kieleckiej. Był także referendarzem i radcą stanu. Został odznaczony orderami św. Stanisława i św. Włodzimierza. Walewski zajmował się także działalnością dobroczynną i społeczną będąc współzałożycielem Towarzystwa Szkoły Elementarnej w Kielcach, organizatorem Rady Opiekuńczej Szpitala Kieleckiego. Nadzorował także rozbudowę parku miejskiego w Kielcach. Antoni Walewski był dwukrotnie żonaty. Najpierw od 1801 r. z Marianną hrabianką Dąbską, córką Stanisława wojewody brzesko-kujawskiego, z którą miał sześcioro dzieci: Antoniego, Kacpra, Józefa, Teodorę, Felicję i Marię. Po śmierci pierwszej żony w 1832 r. poślubił Julię Libiszowską. Antoni Walewski po ojcu odziedziczył dobra Nagłowice i Kowala. Te ostatnie zostały sprzedane, natomiast w Nagłowicach gospodarowała pierwsza żona gubernatora, a po jej zgonie syn Antoni. Antoni Colonna Walewski zmarł 10 sierpnia 1846 r. w Kielcach i pochowany został pod kościołem w Nagłowicach¹³.

Podstawę źródłową artykułu stanowi akt notarialny sporządzony w kancelarii kieleckiego notariusza Wojciecha Mieszkowskiego w dniu 24 sierpnia 1846 r. Zawiera on spis inwentarza po zmarłym w dniu 10 sierpnia 1846 r. byłym gubernatorze kieleckim Antonim Colonna Walewskim. Były to przedmioty znajdujące się w mieszkaniu byłego gubernatora w pałacu biskupów krakowskich („Zamku Biskupim”) w Kielcach¹⁴. Inwentarz obejmuje 15 tytułów: I – *Sprzęty kuchenne i gospodarskie*, II – *Meble i sprzęty pokojowe*, III – *Obrazy, portrety*, IV – *Garderoba męska, bielizna wszelka i pościel oraz przedmioty do ich zachowania służące, do toalety męskiej i użycia należące*, V – *Porcelana, fajans, szkło i inne przedmioty do kredensu należące*, VI – *Strzelby i przedmioty do tych należące*, VII – *Biblioteka*, VIII – *Miedź, mosiądz, blacha*, IX – *Srebro i złoto*, X – *Gotowizna*, XI – *Zapasy w winie i innych trunkach*, XII – *Activa*, XIII – *Powozy, bryki*,

13 Archiwum Państwowe w Kielcach (dalej: APK), Rząd Gubernialny Radomski, sygn. 1940, S. Borkiewicz, Z. Linowski, *Monografia historyczna i gospodarcza powiatu jędrzejowskiego*, Kielce 1937, s. 129–134; M. Piszczek, K. Ślusarek, M. Zdanek, *Dzieje Nagłowic, Jędrzejów–Kraków 2006*, s. 162–172; J. Szczepański, *Walewski (Colonna) Antoni*, w: *Świętokrzyski Słownik Biograficzny*, t. 2, 1795–1918, red. J. Szczepański, Kielce 2009, s. 480.

14 APK, Akta notariusza Wojciecha Mieszkowskiego w Kielcach (dalej: AnWM), sygn. 22, k. 222–223v.

zaprzęgi itp., przedmioty do ubrania koni należące, XIV – Konie, bydło, trzoda, XV – Dobra ziemskie, kapitały hipotekowane, prawa rzeczowe czyli nieruchomości¹⁵.

Nie czas i miejsce na omawianie znaczenia akt notarialnych dla historyków, bowiem ich rola i znaczenie jako źródeł historycznych zostały w polskiej historiografii udowodnione już wielokrotnie¹⁶. Wartość źródłową akt notarialnych, ze szczególnym uwzględnieniem inwentarzy dostrzegli i docenili też bibliolodzy¹⁷.

Spisy książek w inwentarzach pośmiertnych pod względem informacji na temat książek przedstawiają się bardzo różnorodnie. W inwentarzu mienia Antoniego Colonna Walewskiego sporadycznie podawano pełny zapis bibliograficzny pozycji obejmujący autora, tytuł, rok i miejsce wydania. Najczęściej odnotowywano tylko dwa pierwsze elementy. Niekiedy poprzestawano na zanotowaniu książki pod jej skróconym, obiegowym, trudnym do rozszyfrowania tytułem. Wielokrotnie już sam spisujący miał problem z ustaleniem tytułu i autora dzieła (np. „Książka niemiecka dla dzieci do czytania”, „Mowy łacińskie”). Wobec tak nieprecyzyjnych zapisów utrudniona była identyfikacja dzieł polegająca na ustaleniu autora, dokładnego tytułu oraz roku i miejsca wydania¹⁸. W tych żmudnych i czasochłonnych pracach pomocą służyła Bibliografia Polska Karola Estreicher¹⁹ oraz katalog starodruków zamieszczony na stronie internetowej Biblioteki Kórnickiej PAN²⁰.

Inwentarz pośmiertny majątku po Antonim Colonna Walewskim wymienia 181 tytułów książek. W rzeczywistości pozycji w księgozbiorze jest 183. Pod numerami 81 i 164 pomyłkowo wpisano dwa tytuły²¹. Omawiany księgozbiór liczył faktycznie mniej tytułów, bowiem niektóre książki pojawiają się na kartach inwentarza parokrotnie. Dotyczy to różnych tomów tej samej publikacji. Przyjąć

15 Tamże, k. 224–252v.

16 H. Szymańska, J. Śmiałowski, *Akta notarialne z terenu Królestwa Polskiego i ich wartość naukowa*, „Archeion” 1959, t. 30, s. 43–67; J. Kazimierski, *Akty notarialne i ich znaczenie dla badań historycznych XIX wieku*, „Studia Źródłoznawcze”, t. 4, 1959, s. 109–123; K. Skupiński, *Notariat i akta notarialne jako przedmiot badań historyka*, w: *Notariat i akta*, s. 11–18; A. Opara-Rak, *Akta notarialne w zasobach archiwów państwowych i ich wartość archiwalna*, „Rejent” 2006, R. 16, nr 6, s. 150–169.

17 Przykładowo: M.J. Lech, *Akta notarialne jako źródło do badań nad księgozbiorami domowymi*, „Studia o książce” 1979, t. 9, s. 187–201; tenże, *Materiały do dziejów książki i czytelnictwa w okresie zaborów w archiwach polskich*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 1969, t. 5, s. 23–57; H. Chamerska, *Akta hipoteczne i notarialne jako źródło do badań nad księgozbiorami prywatnymi XIX–XX w.*, „Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi” 1977, t. 3, s. 5–22; R. Janiak, *Prywatne księgozbiory*; A. Dymmel, *Akta notarialne w badaniach*, s. 27–36; tenże, *Akta notarialne w warsztacie badań bibliologicznych*, w: *Bibliologia. Problemy badawcze nauk humanistycznych*, red. D. Kuźmina, Warszawa 2007, s. 46–59; J. Szumski, *Księgozbiory domowe ziemiaństwa Suwalszczyzny w świetle notarialnych „inwentarzy pozostałości” z lat 1814–1858*, „Bibliotekarz Podlaski” 2003, nr 6, s. 43–50; L. Kowkiel, *Inwentarze i katalogi XIX-wiecznych księgozbiorów prywatnych z guberni zachodnich zaboru rosyjskiego - metodologia poszukiwań archiwalnych*, w: *Bibliologia. Problemy...*, s. 206–213; C. Erber, *Z badań nad aktami notarialnymi Kielecczyzny*, w: *Inwentarz mebli Tomasa Zielńskiego*, wyd. i wstępem opatrzył C. Erber, Kielce 1981.

18 Por. A. Dymmel, *Akta notarialne w badaniach*, s. 35, 36; tenże, *Akta notarialne w warsztacie*, s. 55, 56; K. Rulka, *Stan badań nad księgozbiorami diecezji wrocławskiej oraz postulaty badawcze na przyszłość*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1973, t. 26, s. 34–35; J. Kracik, *Biblioteki parafialne a prywatne księgozbiory duchowieństwa. Dekanat Nowa Góra w XVII-XVIII w.*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1976, t. 32, s. 260; H. Mazur, *Biblioteki parafialne w dekanacie Książ Wielki w drugiej połowie XVIII wieku*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2007, t. 88, s. 109–131.

19 K. Estreicher, *Bibliografia polska*, cz. I. XIX wiek, t. 1–7, Kraków 1870–1882; tenże, *Bibliografia polska*, cz. 3. XVI–XVIII wiek, t. 1–33, Kraków 1891–1939.

20 <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp: 16.06.2012].

21 APK, AnWM, sygn. 22, k. 240v–245v.

można, że w omawianej bibliotece znajdowało się około 169 tytułów, przy czym liczba ta niemożliwa jest do dokładnego określenia, ze względu na trudności identyfikacyjne.

Charakteryzowany księgozbiór uznać należy za kolekcję dużą. W pierwszej połowie XIX stulecia okresie prywatne biblioteki inteligencji liczyły przeciętnie od kilkunastu do kilkudziesięciu tomów, rzadko przekraczając 100 woluminów²². Księgozbiór Antoniego Colonna Walewskiego nie mógł rzecz jasna dorównać wielkością kolekcji naczelnika powiatu kieleckiego, mecenasa sztuki Tomasza Zielińskiego. Nie ustępował natomiast książnicom należącym do innych przedstawicieli kieleckiej inteligencji – nauczycieli Aleksandra Żaryniego i Kajetana Kopyckiego czy kasjera Głównej Dyrekcji Górniczej Wojciecha Żarskiego²³, a także bibliotekom notariuszy lubelskich i duchownych guberni radomskiej²⁴. Spis książek znajdujący się w inwentarzu majątku po zmarłym Antonim Colonna Walewskim ułożony został bez porządku alfabetycznego czy rzeczowego. Podział księgozbioru na poszczególne kategorie tematyczne został dokonany przez autora artykułu, jako efekt identyfikacji poszczególnych tytułów. Typowym problemem dla tego typu badań była wielotematyczność i niejednolity charakter niektórych pozycji utrudniający klasyfikację gatunkową²⁵. Niemniej jednak ustalenia i wyliczenia zawarte w tabeli nr 1 oddają w dużej mierze faktyczny stan rzeczy.

Tabela 1. Tematyka książek w księgozbiorze Antoniego Colonna Walewskiego

Tematyka książek	Ilość	
	Tytułów	%
Historia	34	21
Literatura piękna	30	19
Prawo	15	9
Literatura użytkowa	11	7
Geografia	9	5,5
Teologia	8	5
Przyroda	7	4,5
Rolnictwo	6	3,5
Lingwistyka	5	3
Polityka	5	3
Literatura dziecięca	5	3

22 E. Kowecka, *Mieszkania warszawskie w XIX wieku (do 1870 r.)*, w: E. Balcerzak, E. Kowecka, J. Kruppe, *Wybrane problemy kultury materialnej miast polskich w XVIII i XIX wieku*, Wrocław 1983, s. 93.

23 C. Erber, *Dzieje książki...*, s. 262–268.

24 H. Mazur, *Księgozbiory duchowieństwa...*, s. 40; A. Dymmel, *Lubelscy notariusze...*

25 L. Grzebień, *Biblioteka biskupa Hieronima Rozrażewskiego (1542–1600)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1971, t. 22, s. 95.

Medycyna	3	2
Wojskowość	3	2
Statystyka	2	1
Ekonomia	2	1
Architektura	2	1
Geometria	1	0,5
Numizmatyka	1	0,5
Pedagogika	1	0,5
Przemysł	1	0,5
Filozofia	1	0,5
Nieokreślone	11	7
Razem	163	100

Źródło tabeli: Archiwum Państwowe w Kielcach, Akta notariusza Wojciecha Mieszkowskiego w Kielcach, sygn. 22, k. 240v–245v.

Największą grupę w księgozbiornie Antoniego Colonna Walewskiego stanowiły książki historyczne. Były wśród nich prace z zakresu historii starożytnej: *Dzieje Rzeczypospolitej Rzymskiej* autorstwa Filipa Macquera (1720–1770), tłumaczone na język polski przez archidiacona warszawskiego bpa Jana Chrzyciela Albertrandiego oraz *Uwagi nad historią grecką* francuskiego filozofa i polityka Gabriela Bonnota de Mably (1709–1785). Były także dzieła największego rzymskiego historyka Tacyty (ok. 55–ok. 120), wydane jako *Dzieła wszystkie* w tłumaczeniu Adama Naruszewicza.

Antoni Colonna Walewski interesował się historią nowożytną krajów europejskich. W jego bibliotece znalazły się *Historia angielska* francuskiego historyka Claude'a François Xaviera Millota (1726–1785), *Rewolucja szwedzka* Dominica Michelessi z Ascoli (zm. 1772), *Historia podboju Meksyku* pióra Antonio de Solis y Ribadeneyra (1610–1686) hiszpańskiego historyka i dramaturga, *Historię wypraw krzyżowych* francuskiego historyka i publicysty Josepha François Michauda (1767–1839). Wyróżnić trzeba *Historię Anglii* oraz *Historię dynastii Stuartów* szkockiego filozofa, historyka i ekonomisty Davida Hume (1711–1776). Uwagę zwraca dzieło wybitnego pisarza, filozofa i historyka, czołowego przedstawiciela oświecenia François Marie Arouet de Voltaire'a (1694–1778) – *Le siècle de Louis XIV*. Wspomnieć można też *Historię powszechną* Johanna Matthiasa Schroeka, (1733–1808), przetłumaczoną na polski przez Pawła Kotowskiego.

Na wzmiankę zasługuje *Słownik historyczno-krytyczny* francuskiego filozofa i pisarza Pierre'a Bayle'a (1647–1706), będący połączeniem encyklopedii i tematycznego leksykonu. Materiał do tego dzieła był dobierany w oparciu o pewne, przedstawione już przez inne osoby fakty, przy całkowitej rezygnacji z abstrakcyjnego wnioskowania.

Jeśli chodzi o dzieje ojczyste to w pierwszej kolejności wymienić trzeba monumentalną *Historię narodu polskiego* Adama Naruszewicza (1733–1796), historyka, bp łuckiego i smoleńskiego, senatora. Była to pierwsza w polskiej historiografii krytyczna synteza dziejów ojczystych, która ukazała się drukiem w latach 1780-1786. Tuż po niej wspomnieć trzeba popularny podręcznik do historii pijara, historyka i nauczyciela Teodora Wagi (1739–1801): *Historię Książąt i królów polskich krotko zebraną*. Lokalny akcent stanowiła *Rozprawa nad zadaniem, z czyjej bardziej winy, czy królów czy narodu Polska upadła?* pióra Adriana Krzyżanowskiego (1788–1852), matematyka i pisarza historycznego, prof. Uniwersytetu Warszawskiego, „napisana z okoliczności rocznego z nauk popisu uczniów szkoły wojewódzkiej w Kielcach”

W ramach zainteresowań historią Antoni Colonna Walewski zgromadził także biografie: Aleksandra I popelnioną przez Nikolaja Ivanoviča Greča, (1787–1867), papieża Aleksandra VI Borgii pióra Alexandra Gordona, czy króla szwedzkiego Karola XII autorstwa Woltera. W omawianym księgozbiorze nie brak także życiorysów Polaków. Gubernator kielecki czytywał idealizującą biografię i opis czynów Jana III Sobieskiego czyli *Janinę*, Jakuba Kazimierza Rubinkowskiego (1668–1749), pisarza panegirysty, dziejopis i miłośnika sztuki. Innym przykładem jest *Historia Jana Karola Chodkiewicza* opracowana przez Adama Naruszewicza. Jako ostatnią tego pozycję trzeba wymienić *Pamiętnik o królowej Barbarze* historyka, pisarza i publicysty Michała Balińskiego (1794–1864). Trudno dociec, który z pięciu tomów *Żywotów sławnych Polaków*, wydanych w 1830 r. przez Franciszka Salezego Dmochowskiego (1801–1871) polskiego pisarza, tłumacza, wydawcy i dziennikarza posiadał w swej bibliotece Walewski.

Osobnego zaakcentowania wymaga pierwsza synteza dziejów polskiej literatury Feliksa Bentkowskiego (1781–1852), historyka literatury i biografą.

Drugą pod względem ilościowym grupę tematyczną w bibliotece Antoniego Colonna Walewskiego stanowi literatura piękna. Na kartach inwentarza pośmiertnego wymieniono kilka dzieł autorów starożytnych. Były to nieokreślone bliżej w źródle mowy Cycerona w języku łacińskim, *Eneida*, czyli epopeja bohaterka w 12 księgach opiewająca tułaczkę Eneasza pióra Wergiliusza (70–19 p.n.e.), a także reprezentujące dojrzałą twórczość Owidiusza (43 p.n.e.–18/17 n.e.) *Przemiany* w tłumaczeniu Brunona Kicińskiego.

W charakteryzowanym księgozbiorze nie brak także literackich dzieł autorów nowożytnych. Należały do nich powieści francuskich pisarzy i pisarek *Zizine* Charlesa Paula de Kocka (1796–1871), *Delphine* Anne Louise Germaine de Staël (1766–1817), propagatorki romantyzmu i feminizmu, *Agathe et Isidore* dziennikarki Françoise-Albine Puzin de la Martinière (1724–1789). Interesującą pozycją była powieść *Diabeł kulawy* czyli Alaina René Le Sage (1668–1747) opisująca przygody uwięzionego w butelce diabła Asmodeusza. Godne wyeksponowania są też przygody Telemacha, których twórcą był François de Salignac de la Mothe, znany jako François Fénelon (1651–1715), francuski teolog, poeta i pisarz. Dzieło to było atakiem na francuską monarchię absolutną.

Wśród zdominowanej przez literaturę francuską bibliotece sporadycznie znaleźć można też dzieła innych autorów, np. niemieckiego pisarza Augusta Heinricha Juliusa Lafontaine’a, (1758–1831) *Henri ou L’amitié*, czy szwedzkiego polityka, współpracownika Gustawa II Adolfa Axeliusa Oxenstierna (1583–1654) *Uwagi i maksymy moralne Hr. Szwedzkiego*, a także wybitnego szkockiego poety

i pisarza Waltera Scotta (1771–1832) *Le connétable de Chester*.

Skromniej reprezentowani byli rodzimi literaci. Należał do nich dziennikarz i pisarz Karol Frankowski (1795–1846) ze swym nużącym, przesyconym długimi dialogami i wprowadzonymi wątkami sensacyjnymi dramatem *Gra namiętności*, który stanowił przeróbkę powieści Mathilde Suego. Czołowego poetę polskiego oświecenia Franciszka Karpińskiego (1741–1825) reprezentowały *Dzieła wierszem i prozą*. Nie wiadomo, które z ośmiu tomów *Poezji* tłumacza, poety i pioniera dziennikarstwa politycznego i publicystycznego Brunona Kicińskiego (1794–1844) wchodziły w skład analizowanej biblioteki. Do zainteresowań historycznych właściciela nawiązywał poemat *Świątynia Sybilli* pióra poety, kaznodziei, bpa krakowskiego, arcybpa warszawskiego i prymasa Jana Pawła Woronicza (1757–1829). Był to bowiem utwór historyczny, który poruszał tematykę upadku państwa polskiego. Ciekawą pozycją były *Pieśni* Macieja Kazimierza Sarbiewskiego (1595–1640), jezuita, poety, kaznodziei Władysława IV, które z łaciny na polski przetłumaczył A. Załęski. W tym miejscu wspomnieć trzeba też dzieło *Stilpon* przełożone przez Klemensa Urmowskiego z oryginału niemieckiego pisarza Christoph'a Martina Wielanda (1733–1813). Listę dzieł polskich autorów zamykają *Bajki* urzędnika i literata Władysława Miniewskiego (1793–1865).

Dosyć częste w kolekcji Antoniego Colonna Walewskiego były wydane drukiem dzieła z zakresu literatury użytkowej, czyli wspomnienia, pamiętniki i listy. Należały do nich wspomnienia (*Mémoires*) m.in.: Josepha Fouché'a, (1759–1820), ks. Otranto, członka Konwentu w okresie rewolucji francuskiej, ministra policji za panowania Napoleona, Francesco Antommarchi (1780–1838), lekarza Napoleona, opisujące ostatnie chwile życia Bonapartego, Hermanna von Manstein (1711–1757) pruskiego generała przebywającego na służbie w Rosji, Jeanne-Louise-Henriette Campan (1752–1822), francuskiej nauczycielki i damy dworu królowej Marii Antoniny. Wymienić wreszcie wypada *Mémoires historiques sur la révolution d'Espagne* Dominique'a de Pradta (1759–1837) francuskiego duchownego i dyplomaty, rezydującego przez pewien czas w Księstwie Warszawskim. Wśród listów na wspomnienie zasługuje korespondencja włoskiego ekonomisty, polityka i duchownego Ferdinando Galiani (1728–1787), *Lettres choisies* Marie de Rabutin Chantal (1626–1696), autorki kilkuset listów do córki, *Letters* jej kuzyna, pisarza i generała, znanego z rozpusty, humoru i sarkazmu Rogera de Bussy-Rabutina (1618–1693).

Osobno trzeba wspomnieć literaturę dla dzieci: *Le livre de famille ou journal des enfans* francuskiego dramaturga i pedagoga Arnauda Berquina (1747–1791). Pod pozycją *Przyjaciel młodych* kryła się zapewne publikacja *Przyjaciel młodzieży* Augusta Eduarda Preussa (1801–1839), pedagoga i pisarza, dyrektora sierocińca i seminarium w Królewcu.

Z zakresu lingwistyki Walewski posiadał nieokreślone: „Gramatykę łacińską”, „Gramatykę polsko-grecką”, „Wokabularz polsko-niemiecki”. Do dzieł zidentyfikowanych należą *Słownik polsko-łaciński* Grzegorza Knapskiego (1564–1639), jezuita, leksykografa i dramatopisarza oraz *Słownik dokładny języka polskiego i niemieckiego* Jerzego Samuela Bandtkie (1768–1835), bibliografa, leksykografa i językoznawcy.

Piastowanie wysokich stanowisk w administracji państwowej wymagało posiadania wiedzy prawniczej. Nie zaskakuje więc w księgozbiorku Antoniego Colonna Walewskiego obecność dzieł z zakresu prawa. Nie licząc *Ustawy*

Konstytucyjnej Królestwa Polskiego, czołowe miejsce zajmują tomy „Dziennika Praw Królestwa Polskiego”. Ze starszych zbiorów normatywów wymienić trzeba: popularne i użyteczne dzieło reprodukujące ustawy *Statuta Regni Poloniae* pióra kasztelana sanockiego, prawnika i historyka Jana Herburta (1508–1576), wzorowane na nim *Konstytucje, statuta i przywileje koronne i W. Ks. Lit.* z lat 1550–1726 zebrane przez cześnika wieluńskiego Stanisława Kożuchowskiego (zm. 1744), a także ułożony w porządku alfabetycznym *Inwentarz Konstytucji Koronnych i W. Ks. Litewskiego*, który zestawiał Maciej Ładowski (ok. 1640–ok. 1715), metrykant Kancelarii Koronnej. Wspomnieć także trzeba *Zbiór uchwał i ogólnych urzędzeń izby edukacyjnej*. Praktyczny charakter miała *Nauka dla stron względem zachowania się w processach, tudzież innych sądowych czynnościach* z 1796 r. Wśród literatury prawniczej trzeba wymienić jeszcze pracę sędziego apelacyjnego departamentu poznańskiego Aleksandra Kaulfussa *O sprawach granicznych w Księstwie Warszawskim*. Bardzo ciekawą książką w bibliotece Colonna Walewskiego był traktat o policji w wydaniu francuskim. Autorem dzieła był Patrick Colquhoun (1745–1820), szkocki kupiec, sędzia, a przede wszystkim założyciel pierwszej regularnej policji prewencyjnej w Anglii. Spis dzieł prawniczych zamyka *Nauka prawa przyrodzonego, politycznego, pijara, ekonomisty*, profesora na Uniwersytecie Wileńskim i bpa wileńskiego Hieronima Strojnowskiego (1752–1815).

Wspomniana wyżej praca, jak widać już po tytule, jest także podręcznikiem ekonomii. Drugą pozycją z zakresu tej dyscypliny był *Wykład ekonomii politycznej ekonomisty i przemysłowca Jeana-Baptiste Say’a* (1767–1832).

Inwentarz pozostałości po Antonim Colonna Walewskim wymienia dwie publikacje z zakresu architektury. Pierwsza z nich to *Budowa kościołów* Piotra Aignera (1756–1841), architekta i teoretyka architektury. Drugim dziełem jest *Architektura cywilna dla młodzieży narodowej* napisana przez Wacława Sierakowskiego (1741–1806) kanonika i proboszcza krakowskiego, który zasłynął jako organizator koncertów muzyki symfonicznej i chóralnej oraz autor podręczników muzyki.

Na kartach stanowiącego podstawę artykułu inwentarza figuruje zaledwie jedna książka z dziedziny geometrii. Jest nią *Geometria dla szkół narodowych* Simona Antoine’a Jeana L’Huilliera (1750–1840), szwajcarskiego matematyka, członka Towarzystwa Książ Elementarnych.

Statystykę reprezentował Gaspar Monge hr. Pelouse (1746–1818), francuski matematyk, fizyk i chemik, uważany za twórcę geometrii wykreślnej, ze swym *Wykładem statyki dla użycia szkół wydziałowych i wojewódzkich*.

Dwie pozycje w analizowanej bibliotece były poświęcone wojskowości. Pierwsza z nich to *Teoretyczna i praktyczna nauka żołnierskich rozmiarów* Johana Ludwiga Hogrewe (1737–1814), niemieckiego oficera, pedagoga, inżyniera i kartografa. Jako drugą odnotowano pracę *Turcyja europejska. Konstancyjnopól i jego okolice*.

Antoniego Colonna Walewskiego interesować musiała też przyroda, o czym świadczą stosunkowo liczne książki z tej dziedziny. Pierwsze miejsce zajmuje najstarszy polski podręcznik zoologii autorstwa księdza i przyrodnika Krzysztofa Kluka (1739–1796). Dalej wymienić trzeba służącą jako praktyczną pomoc dla rolników *Historię naturalną* Henryka Sandera i *Dykcjonarz służący do poznania historii naturalnej* Antoniego Józefa Leclerca de Montlinota tłumaczony na język

polski przez pijara Remigiusza Ładowskiego. Uzupełnieniem działu przyrodniczego były prace francuskiego przyrodnika i antropologa Juliena Josepha Virey'a (1775–1846): *Historia naturalna rodu ludzkiego* oraz *Historia obyczajów i instynktu zwierząt*.

Z posiadaniem przez A. Colonna Walewskiego dóbr ziemskich wiąże się zapewne obecność w jego księżnicy prac poświęconych rolnictwu. Jedną z nich było dzieło agronoma, pisarza rolniczego, popularyzatora wiedzy rolniczej Jana Nepomucena Kurowskiego (1783–1866) *O urządzaniu gospodarstw*. Praktyczny charakter w walce ze szkodnikiem miała rozprawa *O szarańczy i innych jej podobnych owadach* napisana przez Feliksa Pawła Jarockiego (1790–1865), profesora zoologii na Uniwersytecie Warszawskim, twórcy i kierownika Gabinetu Zoologicznego. Wiedzę na temat utrzymania ogrodów Walewski czerpał z pracy Józefa Strumiłło (1774–1847) *Ogrody północne*. Miłość do przyrody, zdolność poetyckiego jej odczuwania i duży zmysł estetyczny oraz doświadczenia praktyczne przy urządzaniu Powązek i Puław miały wpływ na napisanie przez Izabelę (Elżbietę) z Flemingów Czartoryską (1746–1835) książki *Myśli różne o sposobie zakładania ogrodów*, którą również odnaleziono w inwentarzu pośmiertnym byłego gubernatora kieleckiego.

W bibliotece Antoniego Colonna Walewskiego wyróżnić można także dział geografia reprezentowany przez *Dykcjonarzyk geograficzny* pióra brytyjskiego historyka Laurence'a Echarda (ok. 1670–1730). Innym przykładem jest 5 tomów *Le voyageur françois*, dzieła publikowanego w latach 1765–1795 w Paryżu w 42 tomach, popelnione przez francuskiego poetę i dramaturga Josepha Delaporte (1717–1779). Do literatury podróżniczej należała książka *Anglia i Szkocja*, której autorem był Krystyn Lach Szyrma (1796–1866) syn chłopa i profesor Uniwersytetu Warszawskiego w jednej osobie, popularyzator kultury polskiej w Wielkiej Brytanii i kultury angielskiej w Polsce. Jako ostatnią pracę o charakterze podróżniczym wskazać trzeba dzieło *Podróż malowniczą*. Nie wiadomo jednak, czy w tym przypadku chodzi o dzieło *Podróż malownicza około świata*, Julesa Sebastiána Césara Dumont d'Urville, (1790–1842), francuskiego podróżnika, badacza Oceanu Spokojnego oraz oficera marynarki, czy o wydawaną zeszytami w latach 1837–1838 przez Franciszka Salezego Dmochowskiego niezwykle popularną i poczytną *Podróż malowniczą po Europie*.

W księgozbiornie znajdują się też kartografika. Zgromadził „w 2 futerałach mapy”, których ze względu na lakoniczny zapis nie da się rzecz jasna, ani zidentyfikować, ani podać ich dokładnej liczby. Pod zapisem *Mapa Królestwa Polskiego* kryło się zapewne któreś z wydań *Karty Królestwa Polskiego z przyległemi krajami* wydawanej w Wiedniu w latach 1816, 1817 i 1826. Wymieniona w inwentarzu *Karta całej Polski to Mapa Ost und West Galizien*, F. Reissera wydana w Wiedniu w 1809 r.

W analizowanym księgozbiornie odnotowano trzy książki poświęcone medycynie. Spośród nich najbardziej znaną była popularna, tłumaczona na wiele języków praca o przedłużaniu życia ludzkiego niemieckiego lekarza, ojca makrobiotyki Christopha Wilhelma Hufelanda (1762–1836). Druga pozycja to *Medycyna wyleczająca* Ludwika Leroy'a. Na pograniczu medycyny i geografii znajduje się z kolei broszurka Adama Kołaczkowskiego *Graefenberg i Freiwaldau czyli krótki rys krytyczny kuracyi wodnej*.

Trzy prace w będącej przedmiotem analizy kolekcji dotyczyły polityki. Była

to *De la monarchie prussienne* francuskiego polityka i pisarza Gabriela Victora Riqueti de Mirabeau (1749–1791). Kolejną stanowiła praca francuskiego pisarza, polityka i dyplomaty François-René de Chateaubriand (1768–1848), *De la nouvelle proposition relative au bannissement de Charles*. Ostatnie dzieło polityczne *Limites Regni Poloniae & Magni Magni Ducatus Lituaniae*, w zamyśle autora Macieja Dogiela (1715–1760), pijara, reformatora szkolnictwa, historyka prawa, miało stworzyć podstawę do badań polskiej polityki międzynarodowej.

Inwentarz majątku Antoniego Colonna Walewskiego wzmiankuje jedną pracę z zakresu numizmatyki autorstwa Kazimierza Władysława Bandtkie (zm. 1876).

Pedagogika była reprezentowana zaledwie jednym dziełem *Essai sur l'emploi du temps ou méthode* Marca-Antoine'a Julliena de Paris (1775–1848).

Listę literatury świeckiej zamyka *Dictionnaire de l'industrie*, Henriego-Gabriela Duchesne.

W księgozbiornie byłego gubernatora kieleckiego znaleźć można też czasopiśma poświęcone różnorodnej tematyce. Na pierwszym miejscu znaleźć muszą się dzienniki: „Gazeta Warszawska” oraz „Gazeta Polska”. Antoni Colonna Walewski czytywał też periodyki kulturalne, takie jak: „Biblioteka Warszawska”, „Tęcza”, „Pielgrzym Polski”, „Muzeum Domowe albo czytelnia wieczorna”, „Le voleur” – paryski magazyn literacki. W omawianym księgozbiornie można znaleźć też pierwsze polskie czasopismo literackie upowszechniające twórczość pisarzy oświecenia: „Zabawy przyjemne i pożyteczne z sławnych wieku tego autorów zebrane”. Do czasopism rolniczych należały zgromadzone w charakteryzowanej kolekcji: „Izys Polska”, które informowało o nowościach technicznych w rolnictwie i w związanym z nim przemyśle, „Sylwan” – najstarsze w Polsce czasopismo naukowe poświęcone leśnictwu, oraz „Tygodnik Rolniczo-Technologiczny” zawierający informacje o postępie, ulepszeniach, płodozmianach, uprawie roślin.

Jeśli chodzi o literaturę teologiczną, to w tej na wskroś świeckiej bibliotece stanowiła ona absolutny margines. Do działu tego zaliczały się dwa egzemplarze Biblii i kilka niezidentyfikowanych dzieł religijnych oraz zbiory kazań. Były to Nieokreślone bliżej *Sermones* bpa Clermont Jeanna Baptiste Massiliona, a także *Kazania czyli nauki parafialne na niedziele i święta* Jana Pawła Woronicza.

Odrębnego wymienia wymaga historia papieżycy Joanny pióra Friedricha Spanheima (1600–1649) kalwińskiego teologa, prof. w Leidzie, będąca krytyką katolicyzmu.

Antoni Colonna Walewski gromadził przede wszystkim dzieła w języku polskim (ponad 60% wszystkich druków). 1/3 księgozbiornu stanowiły książki w języku francuskim. Odnotowano też kilka pozycji w języku niemieckim i łacińskim.

Kolejnym zagadnieniem jest adres wydawniczy dzieł wchodzących w skład omawianej biblioteki. Większość stanowiły druki wydane w Polsce, przy czym głównym ośrodkiem wydawniczym była Warszawa. Kilka książek wydrukowano w Krakowie i Wilnie. Pozostałe miasta reprezentowane są sporadycznie. Z publikacji zagranicznych dominowały publikacje wydane w Paryżu i Amsterdamie.

Nie dla wszystkich druków udało się ustalić daty wydań. W niektórych przypadkach wskazano jedynie daty pierwszych wydań, gdyż źródło nie pozwala na dokładne ustalenia w tym względzie. Ponad połowę księgozbiornu stanowiły druki XIX wieczne. Pozostałe dzieła pochodziły z XVIII, przede wszystkim z jego drugiej połowy. Obecność świeżych tytułów świadczyła o dbałości Walewskiego o zaopatrywanie swej biblioteki w nowe publikacje.

Wykorzystane źródło nie daje podstaw do wskazania, w jaki sposób księgozbiór był przechowywany. Prawdopodobnie miejscem składowania książek była „szafa sosnowa o dwóch drzwiach skuta, niepoliturowana” lub „2 szafy jesionowe w części zaszklone”²⁶.

Biblioteka po śmierci właściciela podzieliła losy pozostałych ruchomości. Cały majątek byłego gubernatora został zlicytowany 8/20 października 1846 r. Najwięcej książek zakupili: Krzyszkowski, Możdżeński, Kalinka, Parys, Kosicki, Wolicki, Rylski, Błaszczynski, Sobierajski. Nie wszystkie dzieła wzbudziły zainteresowanie licytujących. Dotyczyło to przede wszystkim pozycji francuskojęzycznych. Nabywców nie znalazła też większość pozycji z zakresu lingwistyki. „Nie było pretendentów do kupna” także w przypadku kalendarzyków politycznych²⁷. „Dzieje Rzeczypospolitej rzymskiej”, „Mowy Cyserona po polsku”, „Biblia Święta przez Con wydana” oraz „Biblia ewangelików po niemiecku” w ogóle nie zostały wystawione na licytacji, ze względu na zły stan zachowania. Fakt ten zasygnalizowano w inwentarzu licytacyjnym w taki oto sposób: „nie było przedstawione jako destrukty”²⁸. Z kolei dzieło „Anglia i Szkocja” było niekompletne, dlatego nie chciano kupić²⁹. Ogrody północne oraz 10 książek gospodarskich zostały z aukcji wyłączone jako „własność pozostałej wdowy”³⁰.

Reasumując, księgozbiór Antoniego Colonna Walewskiego miał charakter wybitnie użytkowy. Przede wszystkim w oparciu o druki w nim zgromadzone, były gubernator kielecki rozszerzał swe horyzonty intelektualne i pogłębiał zainteresowania historią, geografią czy przyrodą. Dość liczne w bibliotece literatura piękna i użytkowa rozwijała życie duchowe Walewskiego. Księgozbiór służył ponadto właścicielowi w jego pracy urzędowej, na wysokich stanowiskach w administracji państwowej, o czym świadczy znaczna liczba dzieł z zakresu prawa. Niektóre tytuły przydatne były z kolei w zarządzaniu posiadaniem majątkiem ziemskim. Walewski gromadził dzieła przede wszystkim w języku polskim i francuskim. Analiza dat wydań poszczególnych książek, pozwala sformułować wniosek, że właściciel dbał o swoją bibliotekę, zaopatrując ją w tytuły stosunkowo nowe i popularne. Wszak księgozbiór ten stanowił bazę jego pracy i zainteresowań. Oceniając zarówno wielkość biblioteki, jak i tematykę dzieł w jej skład wchodzących uznać należy, że była to kolekcja na miarę reprezentanta elity umysłowej Kielc pierwszej połowy XIX stulecia.

26 AnWM, sygn. 22, k. 229v.

27 Tamże, k. 333–337v.

28 Tamże, k. 334.

29 Tamże.

30 Tamże, s. 336.

*

Oryginał, Archiwum Państwowe w Kielcach, Akta notariusza Wojciecha Mieszkowskiego, sygn. 22, k. 240v-245v.

[k. 240v] Tytuł VII Biblioteka

[L.p.]	Numer bieżący	Ilość sztuk	Wyszczególnienie przedmiotu
[1]	1	4	Tomy poprawne dzieła w języku francuskim <i>Revue Etrangere</i> ³¹
[2]	2	5	Tomów dzieła <i>Journal des demoiselles</i> ³²
[3]	3	22	Egzemplarzy Dzienników Urzędowych od r. 1816 do 1831 ³³
[4]	4	24	Egzemplarze Gazety Warszawskiej z lat 1807, 1808, 1818, 1819, 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, 1825, 1826 ³⁴
[5]	5	1	Egzemplarz Monitora z roku 1824 ³⁵
[6]	6	6	Egzemplarzy Gazety Polskiej z lat 1826–1829 ³⁶
[7]	7	5	Tomów Dzienników Praw z r. 1830–1831 ³⁷
[8]	8	1	Ustawa Konstytucyjna
[9]	9	7	Tomów Dziennika Praw oprawnych ³⁸
[10]	10	1	Urządzenie gospodarstwa według zasad rozumowanego rolnictwa przez Nepomucena Kurowskiego ³⁹

31 „Revue étrangère et française de législation, de jurisprudence et d'économie politique”, dziennik o charakterze prawnno-ekonomicznym ukazujący się w latach 1833–1843 w Paryżu; <http://d-nb.info/551751568/about/html> [dostęp: 21.06.2012].

32 „Journal des Demoiselles et Petit Courier des Dames Réunis Modes de Pans”, czasopismo poświęcone modzie ukazujące się w Paryżu; zob. <http://www.grvriere.com/jdd/> [dostęp 30.03.2012].

33 „Dziennik Praw Królestwa Polskiego”, kontynuacja Dziennika Praw Księstwa Warszawskiego, ukazywał się w latach 1815–1871, zawierał ustawy, dekrety i postanowienia najwyższych władz; A. Stomkowska, *Prasa rządowa Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego (1807–1838)*, Warszawa 1969, s. 47.

34 „Gazeta Warszawska”, dziennik ogólnoinformacyjny wydawany w Warszawie począwszy od 1774 r.; *Bibliografia prasy polskiej 1661–1831*, oprac. J. Łojek, Warszawa 1965, s. 31.

35 „Monitor Warszawski”, gazeta ogólnoinformacyjna wydawana w Warszawie w latach 1824–1828, przez A.T. Chłędowskiego; *Bibliografia prasy polskiej 1661–1831*, s. 52; A. Stomkowska, *Prasa rządowa...*, s. 53–65.

36 „Gazeta Polska”, dziennik polityczny i literacki wydawany w Warszawie w latach 1826–1831, założony przez K. Bronikowskiego i M. Mochnackiego; *Bibliografia prasy polskiej 1661–1831...*, s. 54.

37 Zob. przyp. 39.

38 Zob. przyp. 39.

39 Jan Nepomucen Kurowski, *O urzędowaniu gospodarstw według zasad rozumowanego rolnictwa*, t. 1–2, Warszawa 1838; BP XIX, t. 2, s. 492; A. Głowacka, *Kurowski Jan Nepomucen*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 16, s. 259, 260.

[11]	11	1	Nauka względem zachowania się stron w procesach dla państw pruskich ułożona w r. 1796 ⁴⁰
[12]	12	1	Zbiór uchwał i urzędzeń Izby edukacyjnej od czasu jej ustanowienia ⁴¹
[k. 241]			
[13]	13	1	Spisanie formy obrad R[zeczypos]p[oli]tej Weneckiej, Genueńskiej i Szwajcarskiej
[14]	14	1	O sprawach granicznych Księstwa Warszawskiego dla obywateli i prawników z r. 1808 ⁴²
[15]	15	1	Rozprawa z czyjej winy czy królów czy narodu Polska upadła p. A. Krzyżanowskiego ⁴³
[16]	16	6	Egzemplarzy Kalendarzyków Politycznych z lat 1808, 1819, 1820, 1821, 1827, 1829
[17]	17	1	Budowa kościołów p. Piotra Aignera ⁴⁴
[18]	18	1	Architektura przez Sierakowskiego kustosa rycinami w r. 1812 w Krakowie wydana ⁴⁵
[19]	19	1	Konstytucje, statuta i przywileje p. Kozuchowskiego z 1732 r. ⁴⁶
[20]	20	1	Inwentarz Konstytucji Koronnych i Litewskich p. Ładowskiego w Lipsku roku 1733 ⁴⁷
[21]	21	1	Statuty Królestwa Polskiego alfabetycznie ułożone po łacinie przez Herburta ⁴⁸
[22]	22	1	Relacje poselstwa Stanisława Małachowskiego z r. 1778 ⁴⁹

40 *Nauka dla stron względem zachowania się w processach, tudzież innych sądowych czynnościach. Podług przepisów powszechney Sądowey Ordynacyi dla Państw Pruskich przez C. G. S. y C. G. ułożona*, Warszawa 1796; BP, cz. III, t. 23, s. 65, 66.

41 *Zbiór uchwał i ogólnych urzędzeń izby edukacyjnej od czasów jej ustanowienia*, Warszawa 1829; BP, cz. I, t. 5, s. 264.

42 Aleksander Kaufuss, *O sprawach granicznych w Księstwie Warszawskim dla obywateli i prawników*, Poznań 1808; BP, cz. I, t. 16, s. 42.

43 Adrian Krzyżanowski, *Rozprawa nad zadaniem, z czyjej bardziej winy, czy królów czy narodu Polska upadła? Napisana z okoliczności rocznego z nauk popisu uczniów szkoły wojewódzkiej w Kielcach*, Kielce 1821, BP, cz. I, t. 2, s. 505; J. Dianni, *Krzyżanowski Adrian*, w: PSB, t. 15, s. 594–596.

44 Piotr Aigner, *Budowy kościołów. Część pierwsza zamykająca 4 projekta kościołów parafialnych różney wielkości w 9 tablicach*, Warszawa 1825; BP, cz. I, t. 2, s. 48; S. Pomarański, *Aigner Piotr*, PSB, t. 1, s. 34, 35.

45 Wacław Sierakowski, *Architektura cywilna dla młodzi narodowey [...]*, cz. 1–2, Kraków 1797; BP, cz. III, t. 17, s. 62, 63.

46 Stanisław Kozuchowski, *Constytucye statuta y przywileie koronne y W. X. Lit. na walnych seymach od roku pańskiego 1550 aż do roku 1726. uchwalone, ad ideam Herburta zebrane*, Mokro 1732, BP, cz. III, t. 9, s. 199.

47 Maciej Ładowski, *Kancelarii Koronnej, Inwentarz Konstytucy Koronnych y W. X. Litewskiego. [...] od roku 1550 do R. 1683 Krotko Zebrany*, Lipsk 1733, BP, cz. III, t. 10, s. 22; J. Gutkowski, *Ładowski Maciej*, w: PSB, t. 18, s. 186, 187.

48 Herbut Jan, *Statuta Regni Poloniae in Ordinem alphabeti digesta*, Kraków 1563, 1567, 1597, 1613, 1620, 1756; BP, cz. III, t. 18, s. 131–133.

49 Stanisław Małachowski, *Relacya poselstwa Stanisława Malchowskiego, wojewody poznańskiego do traktatu karłowickiego 1699 oraz różnych kommissy po tym traktacie nastąpiionych*, Warszawa 1778, BP, cz. III, t. 11, s. 75.

[23]	23	1	Skarga Prokuratura G[enera]lnego do sejmu 1822 p[rzeciw]ko Sewrynowi Krzyżanowskiemu Sołtykowi etc. o zbrodnie stanu ob[winio]nym ⁵⁰
[24]	24	1	Początek Statyki przez Monge w r. 1820 ⁵¹
[25]	25	1	Miernictwo Wojenne przez p. Łackiego wydane ⁵²
[k. 241v]			
[26]	26	2	Geometria dla szkół wojewódzkich na klasę 2, 3, 4 i 5 jednakowe edycje ⁵³
[27]	27	1	Miernictwo wojenne przez Hogrewe w r. 1740 ⁵⁴
[28]	28	2	Dzieje Rzeczyp[ospoli]tej Rzymskiej p. Albertandiego ⁵⁵
[29]	29	1	Mowy Cycerona po polsku ⁵⁶
[30]	30	1	Krótko zebrana historia polska Teodora Wagi w r. 1818 ⁵⁷
[31]	31	1	Tajemnice świata
[32]	32	1	Biblia Ś[więt]ła teologa Cond wydana przypisana Krzysztofowi Radziwiłłowi po grecku
[33]	33	1	Biblia ewangelików po niemiecku [nieczytelne słowo] w r. 1810 wydana
[34]	34	1	Wypisy z autorów niemieckich do nauki służące
[35]	35	1	Książka niemiecka dla dzieci do czytania
[36]	36	1	Wokabularz polsko-niemiecki
[37]	37	1	Dykcjonarz polsko-niemiecki p. Bandtkiego ⁵⁸
[38]	38	1	Gramatyka łacińska

50 Antoni Wyczechowski, *Skarga prokuratora jeneralnego przy Sądzie Seymowym przeciwko Sewrynowi Krzyżanowskiemu [...], Stanisławowi Hrabieniu Sołtykowi [...], Franciszkowi Maiewskiemu [...], Xiędzu Konstantemu Dembkowi [...], Stanisławowi Zablockiemu [...], Woyciechowi Grzymale [...], Andrzejowi Plichcie [...], Romanowi Hrabieniu Załuskiemu [...]* o zbrodnią stanu obwinionym, Warszawa 1828, BP, cz. I, t. 19, s. 192.

51 Gaspar Monge hr. Pelouse, *Wykład statyki dla użycia szkół wydziałowych i wojewódzkich*, Warszawa 1820, BP, cz. I, t. 3, s. 159.

52 Johann Ludwig Hogrewe, *Teoretyczna i praktyczna nauka żołnierskich rozmiarow czyli miernictwo woienne, do użycia officyrom i początkowym inżynierom ułożone*, Warszawa 1790, BP, cz. III, t. 7, s. 244.

53 Prawdopodobnie chodzi o pracę Simona Antoine'a Jeana L'Huilliera, *Geometrya dla szkół narodowych*, Cz. 1–2, Warszawa 1780, Kraków 1785, Wilno 1804, Warszawa–Wilno 1810, Wilno 1816, BP, cz. I, t. 19, s. 595.

54 Zob. przyp. 60.

55 Filip Macquer, *Dzieje Rzeczypospolitej Rzymskiej od założenia Rzymu aż do Cesarzów krotko porządkiem lat opisane*, Warszawa 1768, 1806, tłumaczył Jan Chrzciciel Albertrandi, BP, cz. I, t. 3, s. 244.

56 Chodziło o któreś z mów Cycerona – Marcusa Tulliusa Cicero (106–43 p.n.e.) mówcy, filozofa i polityka, *Słownik Pisarzy Antycznych* (dalej: SPA), red. A. Świderkówna, Warszawa 1982, s. 138–142.

57 Teodor Waga, *Historia Xiążąt y krolow polskich krotko zebrana*, Warszawa 1818, BP, cz. I, t. 5, s. 5.

58 Zapewne Jerzy Samuel Bandtkie, *Słownik dokładny języka polskiego i niemieckiego do podręcznego używania dla Polaków i Niemców ułożony*, Breslau 1806, BP, cz. I, t. 2, s. 61.

[39]	39	1	Gramatyka polsko-grecka
[40]	40	1	Mowy łacińskie
[41]	41	1	Łacińsko-niemiecka książka dla dzieci
[42]	42	1	Przygotowania do komunii po niemiecku dla dzieci
[k. 242]			
[43]	43	1	O ziemiaństwie i Enejda Wirgiliusza Marona po łacinie ⁵⁹
[44]	44	1	Mowy Cycerona po łacinie ⁶⁰
[45]	45	1	Rozprawy religijne po niemiecku
[46]	46	3	Tomy czyli kompletny słownik polsko-łac.[iński] Knapiusz ⁶¹
[47]	47	1	Rzut oka na życie duchownych po łacinie
[48]	48	3	Tomy dzieł Tacyta tłumaczenie Naruszewicza ⁶²
[49]	49	1	Zdania filozoficzne po niemiecku
[50]	50	1	Historia literatury polskiej p. Feliksa Bętkowskiego ⁶³
[51]	51	4	Tomy historii narodu polskiego z r. 1783 ⁶⁴
[52]	52	3	Tomy historii naturalnej p. Henryka Sandra r. 1786 ⁶⁵
[53]	53	2	Tomy słownika historii naturalnej po polsku ⁶⁶
[54]	54	4	Tomy historii naturalnej p. Kluka r. 1779 ⁶⁷

59 *Wirgiliusza Marona Księgi wszystkie to jest ksiąg dwanaście o Eneaszu Trojańskim „Aeneida” przekładania Jędrzeia Kochanowskiego. Ksiąg czworo Ziemiaństwa „Georgica” przekładania Waleryana Orwinowskiego. Ksiąg dziesięć Pasterek „Bucolica” przekładania [...] Ignacego Nagurczewskiego [...], Warszawa 1754; <http://www.bkpan.poznan.pl/> [dostęp: 19.04.2012]; SPA, s. 473–476.*

60 Zob. przyp. 62.

61 Chodziło o któryś ze słowników Grzegorza (Cnapiusa) Knapskiego (1564–1639), jezuita, leksykografa i dramaturgisty, *Bibliografia Literatury Polskiej. Nowy Korbut*, t. 2 *Piśmiennictwo Staropolskie*, Warszawa 1965, s. 328–330.

62 *Kaia Korneliusza Tacyta Dzieła wszystkie przekładania Adama Stanisława Naruszewicza*, t. 1–3, Warszawa 1772, 1773, 1776; BP, cz. III, t. 20, s. 10; SPA, s. 442–445.

63 Feliks Bętkowski, *Historia literatury polskiej, wystawiona w spisie dzieł drukiem ogłoszonych ...*, Warszawa 1814; BP, cz. I, t. 2, s. 189; S. P. Koczorowski, *Bętkowski Feliks*, w: PSB, t. 1, s. 440–442.

64 Adam Naruszewicz, *Historia narodu polskiego od początku chrześcijaństwa [...]*, t. 2-7, Warszawa 1780–1786; BP, cz. III, t. 12, s. 49.

65 Henryk Sander, *Historia naturalna ekonomiczna rolnicza zawierająca w sobie materje o stworzeniu w ogólności, o człowieku, o czworonogich zwierzętach [...]* na polski ięzyk polski przełożona, t. 1-4, Kraków 1786–1787; BP, cz. III, t. 27, s. 64.

66 Montlinot, *Dykcyonarz służący do poznania historii naturalnej [...]* Dzieło [...] z francuskiego przełożone przez X. [Remigiusza] Ładowskiego, t. 1–2, Kraków 1783; <http://www.bkpan.poznan.pl/> [dostęp: 19.04.2012].

67 Krzysztof Kluk, *Zwierząt domowych i dzikich, osobliwie krajowych, Historii naturalnej początki i gospodarstwo [...]*, t. 1: *O zwierzętach ssących*, t. 2: *O ptactwie*, t. 3: *O gadzie i rybach*, t. 4: *O owadzie i robakach*, Warszawa 1779–1780; BP, cz. III, t. 8, s. 320–322; S. Inglot, *Kluk Krzysztof*, w: PSB, t. 13, s. 25–28.

[55]	55	1	Tom historii naturalnej o zwierzętach płazach ⁶⁸
[56]	56	11	Tomów zabaw przyjemnych, użytecznych z różnych autorów zebranych ⁶⁹
[57]	57	1	Przyjaciel Młodych ⁷⁰
[58]	58	1	Historii angielskiej część III ⁷¹
[59]	59	1	Janina czyli wojny prowadzone p[rzez] Jana III ⁷²
[60]	60	1	Krótką wiadomość o znakomitych monarchach dla pożytku młodzieży w r. 1773 ⁷³
[61]	61	1	Historia powszechna Schröcka ⁷⁴
[k. 242v]			
[62]	62	1	Rewolucje szwedzkie w r. 1778 wydane ⁷⁵
[63]	63	1	Nauka obejmująca wiadomości historyczne
[64]	64	1	Uwagi nad historią grecką z r. 1771 ⁷⁶
[65]	65	1	Uwagi i maksymy moralne hrabiego szwedzkiego ⁷⁷
[66]	66	1	Turcja europejska, Konstantynopol i jego okolice pod względem wojskowym w r. 1729 wydana ⁷⁸
[67]	67	1	Mowy wybrane po większej części z starożytnych mówców wyjęte w r. 1784 wydane ⁷⁹
[68]	68	1	Nauka prawa przyrodzonego ekonomicznego etc. p. Strojnowskiego w r. 1783 wydana ⁸⁰

68 Zob. przyp. 73.

69 Pierwsze polskie czasopismo literackie upowszechniające twórczość pisarzy oświecenia: *Zabawy przyjemne i pożyteczne z sławnych wieku tego autorów zebrane*, t. 1–16, Warszawa 1770–1776; BP cz. III, t. 23, s. 7, 8.

70 Zapewne chodzi o August Eduard Preuss, *Przyjaciel młodzieży. Książka naukowa dla szkół narodowych z niemieckiego na język polski przełożona przez Mowitza*, Królewiec 1845; BP, cz. I, t. 3, s. 352.

71 Zapewne Claude François Xavier Millot, *Historia angielska od czasu podbicia tej wyspy od Rzymian [...]*, cz. 3 Warszawa 1791; BP, cz. III, t. 11, s. 390.

72 Jan Kazimierz Radecki (Jakub Kazimierz Rubinkowski), *Pamiętki z dziejów dawnej Polski*, t. 2, Poznań 1843, zawiera: *Janina albo Historia o Janie III królu polskim*; BP, cz. I, t. 4, s. 9–10.

73 Dominik Gabriel Szybiński, *Krótką wiadomość o znakomitszych w świecie monarchiach, starodawnych królestwach, rzeczachpospolitych tudzież o cesarzach państwa rzymskiego [...]*, t. 2, Warszawa 1773; BP, cz. III, t. 19, s. 319.

74 Johann Matthias Schroeck, *Historia powszechna [...]* z niemieckiego języka na polski przez Pawła Kotowskiego S. P. przetłumaczona, t. 1-3, Wilno 1813-1814; <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp: 16.04.2012].

75 Dominicus Michelessi z Ascoli, *Rewolucya szwedzka sprawą Gustawa III dzisiejszego króla szwedzkiego w roku 1772 utworzona [...]*, Warszawa 1778; BP, cz. III, t. 11, s. 346.

76 Gabriel Bonnot de Mably, *Uwagi nad historią grecką [...]* po francusku napisane [...], a z francuskiego na język polski przetłumaczone [...], Warszawa 1771; BP, cz. III, t. 11, s. 4.

77 Axelius Oxenstierna, *Uwagi i maxymy moralne Hr. szwedzkiego Oxenstyrna z francuskiego na język polski przetłumaczone*, Warszawa 1772, 1775; BP, cz. III, t. 12, s. 539.

78 *Turcja europejska. Konstantynopol i jego okolice, uważane pod względem topograficznym i wojskowym*, Warszawa 1829; BP, cz. I, t. 4, s. 542.

79 *Mowy wybrane po większej części z starożytnych mówców i dziejopisow zebrane [...]*, Wilno 1784; <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp 07.04.2012].

80 Hieronim Strojnowski, *Nauka prawa przyrodzonego, politycznego, ekonomiki politycznej i prawa narodów [...]*, Wilno 1785; BP, cz. III, t. 18, s. 336.

[69]	69	1	Rozprawa, rozbiór pisma i replika dzieła stosuje się do dóbr i sprawy Margrabstwa Myszkowskiego
[70]	70	19	Egzemplarzy niekompletnych dzieła Izys Polska ⁸¹
[71]	71	1	Sylwan z r. 1833 ⁸²
[72]	72	3	Tomy Przemiany Owidiusza p. Bruno Kicińskiego ⁸³
[73]	73	1	Dictionaire de Bayle [nieczytelne słowa] ⁸⁴
[74]	74	1	Dictionnaire d'anecdotes ⁸⁵
[75]	75	1	La vie de Pape Alexandre et de santis. Cesar Borgia ⁸⁶
[76]	76	1	Histoire de la papesse Jeanne ⁸⁷
[77]	77	1	Discours prononce's dans l'Academie Francoise a la reception de Dalembert ⁸⁸
[k. 243]			
[78]	78	1	Karta całej Polski w Wiedniu w r. 1809 wydana w futerale ⁸⁹
[79]	79	2	Biblioteka Warszawska z lat 1841, 1844 ⁹⁰
[80]	80	2	Tomy Tęczy ⁹¹
[81]	81	4	Tomy Jana Wireja ⁹²

- 81 „Izys Polska czyli Dziennik Umiejętności, Wynalazków, Kunsztów i Rękodzieł Poświęcony Krajowemu Przemysłowi tudzież Potrzebie Wiejskiego i Miejskiego Gospodarstwa” – pierwsze polskie czasopismo techniczne, wydawane w latach 1820-1828 w Warszawie, które informowało o nowościach technicznych w rolnictwie i związanym z nim przemyśle; *Bibliografia prasy polskiej 1661–1831...*, s. 46.
- 82 „Sylwan” – najstarsze w Polsce i jedno z najstarszych na świecie czasopismo naukowe poświęcone leśnictwu, założone w Warszawie przez profesorów Szkoły Leśnej, wydawane w Warszawie od 1820 r.; *Bibliografia prasy polskiej 1661–1831...*, s. 45.
- 83 Owidiusz, *Przemiany, poema w XV pieśniach z oryginałem obok i z przypisami objaśniającymi przekładania Brunona Hrabia Kicińskiego*, t. 1–3, Warszawa 1825-1826; BP, cz. I, t. 3, s. 335; SPA, s. 336-338.
- 84 Pierre Bayle, *Dictionnaire historique et critique*, Amsterdam 1740, Rotterdam 1740; <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp 07.04.2012].
- 85 *Dictionnaire d'anecdotes, de traits singuliers et caractéristiques, historiettes, bons mots*, p. 1–2 Amsterdam 1767; <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp 19.04.2012].
- 86 Alexander Gordon, *La vie du pape Alexander VI. et de son fils Cesar Borgia*, Amsterdam 1732; <http://archive.org/details/laviedupapealex00gordgoog> [dostęp 14.04.2012].
- 87 Friedrich Spanheim, *Histoire de la Papesse Jeanne*, Kolonia 1694, Amsterdam 1695, La Haye 1720, 1736, 1738 1758; <http://catalogue.bnf.fr/servelet/RechercheEquation?host=catalogue> [dostęp 21.06.2012].
- 88 *Discours prononcés dans l'Académie française le... 19 décembre MDCCLIV à la réception de M. d'Alembert*, Paris 1754; <http://catalogue.bnf.fr/servelet/biblio?idNoeud=1&ID=33984646&SN1=0&SN2=0&host=catalogue> [dostęp 22.06.2012].
- 89 *Mapa Ost und West Galizien*, F. Reissera, Wiedeń 1809; <http://baza1-bis.man.poznan.pl> [dostęp 24.06.2012].
- 90 *Biblioteka Warszawska. Pismo poświęcone naukom, sztukom i przemysłowi*, miesięcznik naukowo-literacki -naukowy ukazujący się w Warszawie w latach 1841–1914, Wielka Encyklopedia Powszechna PWN, t. 4, s. 20; BP, cz. I, t. 2, s. 299–305.
- 91 „Tecza”, pismo dodatkowe do Gazety Warszawskiej poświęcone literaturze, wydawane w latach 1838–1839; BP, cz. I, t. 4, s. 493.
- 92 Julien Joseph Virey, *Historia naturalna rodu ludzkiego*, t. 1–4, Warszawa 1842–1843; <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp 15.04.2012].

[82]	81	1	Rys biograficzny życia Aleksandra I ⁹³
[83]	82	12	Poszytów Muzeum Domowego ⁹⁴
[84]	83	1	Numizmatyka krajowa ⁹⁵
[85]	84	1	Podróż malownicza ⁹⁶
[86]	85	1	Szekspir w domu rodzinnym
[87]	86	W 2	Futurałach mapy
[88]	87	32	Poszyty dzieła Izys Polska ⁹⁷
[89]	88	5	Le voleur pisma periodyczne fra[ncuskie] ⁹⁸
[90]	89	1	Dzieła Franciszka Karpińskiego ⁹⁹
[91]	90	1	Życie Cycerona
[92]	91	1	Stylpon przez Klemensa Urmowskiego ¹⁰⁰
[93]	92	12	Poszytów Historii naturalnej Wireja ¹⁰¹
[94]	93	12	Poszytów obrazów świata
[95]	94	2	Tomy Przeglądu Naukowego ¹⁰²
[96]	95	1	O szarańczy ¹⁰³
[97]	96	16	Poszytów starożytnej Polski
[98]	97	1	Żywoty sławnych Polaków ¹⁰⁴

93 Nikolaj Ivanovič Greč, *Rys biograficzny życia Aleksandra I. cesarza Wszeh Rossyj i króla polskiego*, Warszawa 1843, <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp: 14.04.2012].

94 „Muzeum Domowe albo Czytelnia Niedzielnia”, tygodnik, a następnie miesięcznik wydawany w latach 1838–1839 w Warszawie przez znanego literata Franciszka Salezego Jezierskiego. Czasopismo miało charakter encyklopedyczno-eklektyczny; E. Tomaszewski, *Prasa Królestwa Polskiego i ziem litewsko-ruskich okresu między powstaniowego (1832-1864)*, w: *Prasa polska w latach 1661–1864*, red. J. Łojek, Warszawa 1976, s. 155.

95 Kazimierz Władysław Bandtkie, *Numizmatyka krajowa*, t. 1–2, Warszawa 1839-1840; BP, cz. I, t. 2, s. 62.

96 Jules Sébastien César Dumont d'Urville, *Podróż malownicza około świata : porządny zbiór najsłynniejszych wiadomości i odkryć z Byrona [...] na pol. przeł. przez F. S. Dmochowskiego*, t. 1–2, Warszawa 1834; <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp: 14.04.2012].

97 Zob. przyp. 87.

98 „Le voleur”, francuski dziennik literacki wydawany w Paryżu od 1828 r.; <http://catalogue.bnf.fr/servlet/biblio?idNoeud=1&ID=32891998&SN1=0&SN2=0&host=catalogue> [dostęp: 22.06.2012].

99 Franciszek Karpiński, *Dzieła wierszem i prozą*, Warszawa 1806; BP, cz. I, t. 14, s. 161.

100 Christoph Martin Wieland, *Stylpon rozmowa patriotyczna o wyborze naczelnego trybuna w Mgarze zastosowana na do krajów, w których wybory urzędników miejsce znajdując, [...] przełożona [...] przez Klemensa Urmowskiego*, Warszawa 1816; BP XIX, t. 5, s. 61.

101 Zob. przyp. 98.

102 „Przegląd Naukowy literaturze, wiedzy i umnictwu poświęcony”, czasopismo wydawane w Warszawie w latach 1842-1848, założone przez H. Skimborowicza, E. Dembowskiego; *Bibliografia prasy polskiej 1832–1864*, oprac. B. Korczak, Warszawa 1968, s. 24.

103 Feliks Paweł Jarocki, *O szarańczy i jmych jéy podobnych owadach dlá užytku gospodarzy wiejskich*, Warszawa 1827, BP, cz. I, t. 12, s. 274.

104 *Żywoty sławnych Polaków, wydane przez F. S. Dmochowskiego*, t. I–V, Warszawa 1830–1831, 1837; BP, cz. I, t. 5, s. 334.

[k. 243v]			
[99]	98	1	Gra namiętności ¹⁰⁵
[100]	99	1	Rodowód Dombskich familii
[101]	100	10	Sztuk kalendarzyków politycznych
[102]	101	1	O Grefenbergu ¹⁰⁶
[103]	102	3	Ogrody północne ¹⁰⁷
[104]	103	8	Tomów ksiązek gospodarskich
[105]	104	2	Tomy O urzędzeniu gospodarstwa
[106]	105	2	Wykład ekonomii politycznej ¹⁰⁸
[107]	106	2	Kazania czyli nauki parafialne ¹⁰⁹
[108]	107	1	Świątynia Sybilli ¹¹⁰
[109]	108	12	Poszytów Pielgrzymia ¹¹¹
[110]	109	5	Poszytów Pamiętników Rolniczo-Technologicznych ¹¹²
[111]	110	1	Anglia i Szkocja ¹¹³
[112]	111	1	Mowy [nieczytelne słowo] bez tytułu
[113]	112	1	Pamiętniki historyczno-polityczno-ekonomiczne
[114]	113	1	Dzieje Karola XII króla szwedzkiego ¹¹⁴
[115]	114	1	Bajki Władysława Miniewskiego

105 Karol Frankowski, *Gra namiętności, dramat w trzech porach i pięciu aktach z prologiem, oryginalnie napisany przez Kajetana Niepowięd*, Warszawa 1843; BP, cz. I, t. 7, s. 223.

106 Adam, Kołaczkowski, *Graefenberg i Freiwaldau czyli krótki rys krytyczny kuracyi wodnej podług zasad używanych w zakładach wodnych Graefenbergskim i Freiwaldau [...]*, Wrocław 1840; BP, cz. I, t. 17, s. 205.

107 Józef Strumiłło, *Ogrody północne czyli zbiór wiadomości o rozmnażaniu i pielęgnowaniu drzew owocowych i roślin ozdobnych, o inspektach treybhauzach i oranżeryach oraz o utrzymywaniu roślin kwiatowych w pokojach*, Wilno 1820, 1823, 1834, 1839, 1844; BP, cz. I, t. 4, s. 395.

108 Jean-Baptiste Say, *Wykład ekonomii politycznej czyli Proste wytuszczenie jak się tworzą, rozdzielają i spożywiają bogactwa*, t. 1–2, Warszawa 1821; <http://alpha.bn.org.pl> [dostęp: 15.04.2012].

109 Jan Paweł Woronicz, *Kazania czyli nauki parafialne na niedziele i święta oraz nauki przygodne*, t. 1–2, Kraków 1829; BP, cz. I, t. 5, s. 159.

110 Jan Paweł Woronicz, *Świątynia Sybilli. Poema w IV pieśniach z ryciną świątyni w Puławach*, Kraków, 1828; BP, cz. I, t. 5, s. 161.

111 „Pielgrzym Polski, pismo polityce i literaturze narodowej poświęcone”, wydawane w latach 1832–1833 w Paryżu przez E. Januszewskiego; BP, cz. I, t. 3, s. 383.

112 „Tygodnik Rolniczo-Technologiczny poświęcony gospodarstwu wiejskiemu i domowemu, sztukom, rzemiosłom i rękodzielnictwu”, wychodził w Warszawie w latach 1832–1834, *Bibliografia prasy polskiej 1832–1864*, s. 14.

113 Krystyn Lach Szyrma (1796–1866), *Anglia i Szkocja (przypomnienia z podróży roku 1820–1824 odbytey)*, t. 1–3, Warszawa 1828–1829; BP, cz. I, t. 4, s. 472.

114 Prawdopodobnie chodzi o Arouet Francois Voltaire, *Historia skrócona Historya skrocona Karola XII, króla szwedzkiego z francuskiego na polski język przetłumaczona (przez anonimowego Hercyka)*, 1756, 1755; BP, cz. III, t. 22, s. 310.

115 Władysław Miniewski, *Bajki*, Warszawa 1828; BP, cz. I, t. 3, s. 140; R. Skręt, *Miniewski Władysław*, w: PSB, t. 21, s. 290, 291.

[116]	115	1	Myśli różne o sposobie zakładania ogrodów ¹¹⁶
[117]	116	2	Pamiętniki o królowej Barbarze ¹¹⁷
[118]	117	1	Przyjaciel młodości
[119]	118	4	Tygodnik Technologiczny z lat 1835-1836 ¹¹⁸
[120]	119	3	Muzeum domowe z lat 1835-37 ¹¹⁹
[k. 244]			
[121]	120	4	Tomy poezji Brunona Kicińskiego ¹²⁰
[122]	121	2	Tomy Historii Jana Karola Chodkiewicza ¹²¹
[123]	122	3	Dykcjonarzyk Jeograficzny ¹²²
[124]	123	1	Pisma rozmaite Śniadeckiego ¹²³
[125]	124	1	Przekład pieśni Sarbiewskiego ¹²⁴
[126]	125	1	Odpowiedź na pismo Mickiewicza ¹²⁵
[127]	126	2	Historia obyczajów instynktu zwierząt ¹²⁶
[128]	127	1	Teatr po włosku
[129]	128	1	Początki statystyki ¹²⁷
[130]	129	1	Przemiany Owidiusza ¹²⁸
[131]	130	1	Mapa Królestwa Polskiego ¹²⁹
[132]	131	2	Memoires de Joseph Fouche ¹³⁰

- 116 Izabela Czartoryska, *Myśli różne o sposobie zakładania ogrodów*, Wrocław 1805, 1807, 1808; BP, cz. I, t. 2, s. 355.
- 117 Michał Baliński, *Pamiętniki o królowej Barbarze żonie Zygmunta Augusta*, t. 1–2, Warszawa 1837–1840; BP, cz. I, t. 2, s. 281,
- 118 Zob. przyp. 118.
- 119 Zob. przyp. 100.
- 120 Bruno Kiciński, *Poezje*, t. 1–8, Warszawa-Kraków 1840–1843; BP, cz. I, t. 16, s. 181, 182.
- 121 Adam Stanisław Naruszewicz, *Historja Jana Karola Chodkiewicza*, t. 1–2, Warszawa 1774, 1781; BP, cz. III, t. 12, s. 48.
- 122 Laurence Echard, *Dykcjonarzyk geograficzny czyli Opisanie Krolestw, prowincyi, miast, biskupstw, księstw, hrabstw [...] Po angielsku napisany przez pana Echarda. Z trzynastey edycyi [...] na francuski język przelożony powiększony [...] przez K. Vösgien.*, t. 1–3 Warszawa 1782-1783; <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp: 15.04.2012].
- 123 Jan Śniadecki, *Pisma rozmaite*, t. 1–2, Wilno-Warszawa 1814-1818; BP, cz. I, t. 4, s. 298.
- 124 A. Załęski, *Przekład pieśni Sarbiewskiego i inne poezje*, Warszawa 1831; *Bibliografia Literatury Polskiej*, t. 3, s. 208-216
- 125 Franciszek Salezy Dmochowski, *Odpowiedź na pismo p. Mickiewicza O krytykach i recenzentach warszawskich, obemyiująca text p. Mickiewicza z uwagi krytycznemi, i obraz dążności literatów polskich od panowania Stanisława Augusta, aż do naszych czasów*, Warszawa 1829 lub tenże, *Odpowiedź na pismo p. Mickiewicza O krytykach i recenzentach warszawskich*, Warszawa 1830; BP, cz. I, t. 2, s. 107.
- 126 Julien Joseph Virey, *Historja obyczajów i instynktu zwierząt. Kurs dawany w Ateneum Królewskiem Paryskiem*. t. 1, *Zwierzęta grzbieme*, t. 2. *Zwierzęta niegrzbieme*, Warszawa 1828; <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp: 16.04.2012].
- 127 Zob. przyp. 57.
- 128 Zob. przyp. 89.
- 129 *Karta Królestwa Polskiego z przyległemi krajami podług ostatniego pokoju*, Wiedeń 1816, 1817, 1826; BP, cz. I, t. 14, s. 182.
- 130 Joseph Fouché, *Mémoires de Joseph Fouché, duc d'Otrante, ministre de la Police*, Paris 1824; <http://archive.org/details/mmoiresdejoseph01foucgooq> [dostęp: 16.04.2012].

[133]	132	2	Histoire du 18 Siecle
[134]	133	2	Le Voyageur Fransois ¹³¹
[135]	134	2	Agathe et Isidore ¹³²
[136]	135	2	Histoire de la Conquete de Mexicue ¹³³
[137]	136	2	Le Voyageur Fransois ¹³⁴
[138]	137	2	Traite sur la Police de Londres ¹³⁵
[k. 244v]			
[139]	138	1	Memoir sur d'Espagne ¹³⁶
[140]	139	1	Memoire de Contemporains ¹³⁷
[141]	140	1	Sur l'Egipte ¹³⁸
[142]	141	2	Henri ou l'amitié ¹³⁹
[143]	142	2	L'art de prolonger la vie ¹⁴⁰
[144]	143	1	Defense du chef de Folunid
[145]	144	6	Histoire de la Maison de Stuart ¹⁴¹
[146]	145	1	Nouvelles lettres do comte de Bussi ¹⁴²
[147]	146	1	Les aventures de Telemac (po włosku) ¹⁴³
[148]	147	2	La Chateau d'Alvarino ¹⁴⁴

131 Joseph Delaporte, *Le voyageur françois, ou la connoissance de l'ancien et du nouveau monde. Mis au jour [...]*, t. 1–42, Paris 1765-1795; <http://archive.org/details/levoyageurfran00lapo> [dostęp: 09.04.2012].

132 Françoise-Albine Puzin de la Martinière, *Agathe et Isidore*, p. 1-2, Amsterdam 1768; <http://dictionnaire-journa-listes.gazettes18e.fr/journaliste/058-francoise-benoist> [dostęp: 09.04.2012].

133 Antonio de Solis y Ribadeneyra, *Historia de la conquista de Mexico, poblacion, y progressos de la America Septentrional, conocida por el nombre de Nueva Espada*, Barcelona 1711 lub tenże, *Histoire de la conquête du Mexique, ou de la nouvelle Espagne, par Fernand Cortez; Traduite de l'espagnol [...]*, t. 1–2, Paris 1730; <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp: 09.04.2012].

134 Zob. przyp. 137.

135 Patrick Colquhoun, *Traite sur la Police de Londres*, Paris 1807; <http://catalogue.bnf.fr/servlet/biblio?idNoeud=1&ID=33996195&SN1=0&SN2=0&host=catalogue> [dostęp: 09.04.2012].

136 Prawdopodobnie chodzi o Dominique de Pradt, *Mémoires historiques sur la révolution d'Espagne*, Paris 1816; <http://www.nukat.edu.pl/> [dostęp: 20.04.2012].

137 *Les Mémoires contemporains, ou la Maison des Fous, a-propos en un acte mele de couplets; par M Leveille (de Charenton)*, Paris 1829; http://explore.bl.uk/primo_library/ [dostęp: 22.04.2012].

138 Može *Mémoires sur l'Égypte, publiés pendant les campagnes du général Bonaparte [Napoléon] [...]*, Paris 1799; <http://catalogue.bnf.fr/servlet/biblio?idNoeud=1&ID=33916682&SN1=0&SN2=0&host=catalogue> [dostęp: 21.06.2012].

139 August Heinrich Julius Lafontaine, *Henri ou L'amitié*, Paris 1811; <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp: 20.04.2012].

140 Christoph Wilhelm Hufeland, *L'art de prolonger la vie humaine. Traduit sur la seconde édition de l'Allemand de Chr. Guillaume Hufeland [...]*, t. 1–2, Jena 1799; <http://www.bkpan.poznan.pl/> [dostęp: 09.04.2012].

141 David Hume, *Histoire de la maison de Stuart sur le trône d'Angleterre par [...]*, t. 1–6 Londres 1766; <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp: 09.04.2012].

142 Roger de Bussy-Rabutin, *Lettres de messire Roger de Rabutin [...] avec les reponses*, t. 1–6, Paris 1709, Amsterdam 1738, 1752; <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp: 09.04.2012].

143 François de Salignac de la Mothe, *Les aventures de Télémaque, fils d'Ulysse*, Paris 1804, 1814, 1818, 1829, 1839, 1842; <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp: 09.04.2012].

144 Comtesse de Lagrave, *Le Chateau d'Alvarino, ou les effets de la vengeance*, Paris 1799; <http://catalogue.bnf.fr/servlet/biblio?idNoeud=1&ID=35104745&SN1=0&SN2=0&host=catalogue> [dostęp: 21.06.2012].

[149]	148	1	Revolution d'Espagne ¹⁴⁵
[150]	149	2	Correspondance unedite de l'abbé Ferdinand Galicini ¹⁴⁶
[151]	150	1	Consideratio historiqués et politiques
[152]	151	6	Dictionnaire de l'industrie ¹⁴⁷
[153]	152	6	Henri
[154]	153	1	Journal anegdote de M[ada]m[e] Campan ¹⁴⁸
[155]	154	2	Receuil des contess
[156]	155	2	Le Diable ¹⁴⁹
[157]	156	7	Histoire d'Angleterre ¹⁵⁰
[k. 245]			
[158]	157	1	Zizine ¹⁵¹
[159]	158	2	Lettres choisies de M[ada]me de Sevigne ¹⁵²
[160]	159	1	Histoire des [nieczytelne słowo] croisades ¹⁵³
[161]	160	1	Oeuvres de Valter Skote le connétable de Chester ¹⁵⁴
[162]	161	1	Vie de Marie Antoinette reine de France ¹⁵⁵
[163]	162	1	Le voyageur françois ¹⁵⁶
[164]	163	1	Le ombrage ¹⁵⁷
[165]	164	9	De la Monarchie Prusienne ¹⁵⁸

145 Zob. przyp. 142.

146 Ferdinando Galiani, *Correspondance inédite de l'abbé Ferdinand Galiani, conseiller du roi de Naples, avec Mme d'Épinay, le baron d'Holbach, le baron de Grimm, et autres personnages célèbres du XVIIIe siècle*, t. 1-2, Paris 1818, <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp: 18.04.2012].

147 Henri-Gabriel Duchesne, *Dictionnaire de l'industrie, ou Collection raisonnée des procédés utiles dans les sciences et dans les arts*, Paris 1776, http://explore.bl.uk/primo_library/ [dostęp: 22.04.2012].

148 Campan, *Journal anecdotique de Mme Campan, ou Souvenirs, recueillis dans ses entretiens, par Maigne: suivi d'une correspondance inédite de Mme Campan avec son fils*, Paris 1824, <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp: 09.04.2012].

149 Alain René Le Sage, *Le Diable boiteux*, t. 1-2, Amsterdam 1739, <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp: 08.04.2012].

150 Prawdopodobnie chodzi o: David Hume, *Histoire d'Angleterre*, t. 1-22, Paris 1819-1837, <http://www.bkpan.poznan.pl/> [dostęp: 08.04.2012].

151 Charles Paul de Kock, *Zizine*, t. 1-2, Bruxelles 1837, <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp: 08.04.2012].

152 Mane de Rabutin-Chantal Sévigné, *Lettres choisies de mmes de Sévigné*, t. 1-2, Paris 1807-1810, <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp: 08.04.2012].

153 Joseph François Michaud, *Histoire des croisades*, vol. 1-7, Paris 1812-1830, <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp: 08.04.2012].

154 Walter Scott, *Le connétable de Chester*, Paris 1843, <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp: 08.04.2012].

155 *Vie de Marie-Antoinette, reine de France*, Hamburg 1798, <http://www.bkpan.poznan.pl/> [dostęp: 08.04.2012].

156 Zob. przyp. 137.

157 Prawdopodobnie chodzi o Gustave Drouineau, *Les ombrages contes spiritualistes*, Paris 1833, <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp: 03.06.2012].

158 Honoré Gabriel Victor Riqueti de Mirabeau, *De la monarchie prussienne sous Frédéric [II] Le Grand; avec un appendice contenant des recherches sur la situation actuelle des principales contrées de l'Allemagne*, t. 1-9, Londres 1788, <http://www.bkpan.poznan.pl/> [dostęp: 08.04.2012].

[166]	164	1	Le Manuel des Enfants
[167]	165	1	Histoire politique du siècle ¹⁵⁹
[168]	166	1	Lettres sur la negociation de l'affaire de Malthe ¹⁶⁰
[169]	167	1	L'esprit de la legislation ¹⁶¹
[170]	168	1	Mémoires d'un caporal de grenadiers, ou le Prisonnier de l'île de Cabrera ¹⁶²
[171]	169	1	Siecle de Louis XVI ¹⁶³
[172]	170	1	La Chateau l'emirage et la Chomice
[173]	171	1	Deplhine M[ada]me de Steal ¹⁶⁴
[174]	172	1	De la nouvelle proposition relative au bannissement de Charles et de sa famille p[ar] M[onsieur] de Chateaubriand ¹⁶⁵
[k. 245v]			
[175]	173	12	[nieczytelne słowo] letterenses de l'Europe
[176]	174	1	Essai sur L'emploi de temps ¹⁶⁶
[177]	175	1	Memoires du docteur Antomarchi ¹⁶⁷
[178]	176	1	Memoires Historiques et politiques sur la Russie ¹⁶⁸
[179]	177	1	Sermones de Massilion ¹⁶⁹
[180]	178	16	Revue Entragere ¹⁷⁰

159 Jean Henri Maubert de Gouvest, *Histoire politique du siècle, ou se voit développée la conduite de toutes les Cours, d'un traité à l'autre, depuis la Paix de Westphalie*, p. 1–2, Amsterdam 1754–1755; <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp: 08.04.2012].

160 Heinrich Christian Keyserling, *Lettres sur la negociation de l'affaire de Malthe en Pologne. Ecrites par un habitant de Varsovie a son ami a Londres*, Warszawa 1775; <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp: 08.04.2012].

161 *Essais sur l'esprit de la legislation, favorable a l'agriculture, a la population, au commerce, aux arts [...]*, t. 1–2 Paris 1766; <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp: 08.04.2012].

162 De la Fontaine, *Mémoires d'un caporal de grenadiers, ou le Prisonnier de l'île de Cabrera*, Paris, 1828; <http://catalogue.bnf.fr/servlet/biblio?idNoeud=1&ID=30715443&SN1=0&SN2=0&host=catalogue> [dostęp: 21.06.2012].

163 François Marie Arouet de Voltaire, *Le siècle de Louis XIV*, t. 1–2, Berlin 1751, Dresden 1752, 1753; <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp: 08.04.2012].

164 Chodzi o dzieło *Delphine* autorstwa Anne Louise Germaine de Staël, Paris 1803, 1818, 1819, 1839, Leipzig 1829; <http://catalogue.bnf.fr/servlet/ListeNotices?host=catalogue> [dostęp: 21.06.2012].

165 François-René de Chateaubriand, *De la nouvelle proposition relative au bannissement de Charles X et de sa famille*, Paris 1831; <http://alpha.bn.org.pl/> [dostęp: 09.04.2012].

166 Marc-Antoine Jullien de Paris, *Essai sur l'emploi du temps ou méthode qui a pour objet de bien régler l'emploi du temps, premier moyen d'être heureux*, Paris 1808; <http://catalogue.bnf.fr/servlet/biblio?idNoeud=1&ID=30667926&SN1=0&SN2=0&host=catalogue> [dostęp: 21.06.2012].

167 Francesco Antommarchi, *Mémoires du docteur Antommarchi, ou, Les derniers momens de Napoléon*, Paris 1825; <http://archive.org/details/mmoiresdudocteu01conggooq> [dostęp: 07.04.2012].

168 Christoph Hermann von Manstein, *Memoires historiques, politiques et militaires sur la Russie depuis l'année MDC*, Leipzig 1771; <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp: 07.04.2012].

169 Nieokreślone bliżej *Sermones* bpa Clermont Jeanna Baptiste Massiliona; zob. *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, wyd. Z. Chełmiński i in., Warszawa 1904–1916, t. 25–26, s. 349, 350.

170 Zob. przyp. 37.

[181]	179	2	Le livre de Famille ¹⁷¹
[182]	180	1	Limites Regni Poloniae [nieczytelne słowo] ¹⁷²
[183]	181	2	Le Roy czyli medycyna wyleczająca ¹⁷³

171 Amaud Berquin, *Le livre de famille ou journal des enfans [!], contenant des historiettes morales et amusantes [...]*, Lozanna 1793; <http://www.bkpan.poznan.pl> [dostęp 07.04.2011].

172 Maciej Dogiel, *Limites Regni Poloniae & Magni Magni Ducatus Livaniae*, Wilno 1758, BP, cz. III, t. 4, s. 272.

173 Ludwik Leroy, *Medycyna wyleczająca [...] przełożona na język polski*, Warszawa 1829; BP, cz. I, t. 2, s. 578.

Hubert Mazur (The State Archive in Kielce) Library Collection of Antoni Colonn Wawelski, Governor of the Kielce Guberniya

The main objective of the article is to discuss and analyse the content of the library collection of Antoni Collonn Wawelski, chairman of Krakowskie Province Committee in Kielce (1831 – 1837), Krakow governor (1837 – 1841) and Kielce governor (1841 – 1844). The author's intention was to reconstruct thematic, chronological and language structure of the collection. The main source of information was a notary deed drafted at the notary office of Wojciech Mieszkowski on August 24, 1846. It included an inventory of the possessions which belonged to Antoni Colonna Wawelski who died on August 10, 1946. The document listed the library collection comprising more than 180 volumes. The collection consisted mostly of books on history, literature, law, geography and agriculture, which testifies to its applied and utilitarian nature. The library under discussion constituted the base for work and interests of Antoni Colonn Wawelski. He collected mostly books written in Polish and French. The detailed analysis of publication dates leads to the conclusion that the owner purchased newly published and popular books. The size and thematic structure of the library collection support the statement that it was a collection of a representative of intellectual elite of Kielce in the middle of the 19th century.